

Однак, однією з особливостей кримінальних проваджень щодо вбивств, які вчиняються неповнолітніми є те, що на початковому етапі розслідування слідчий зазвичай не має даних, що злочин вчинено саме неповнолітньою особою. Тому, основним завданням початкового етапу розслідування вбивств, які вчинені неповнолітніми, є збір якомога більшого об'єму інформації щодо всіх елементів складу вказаного злочину: особа вбивці, жертва, співучасники, свідки; мета, мотиви злочину; механізм злочину тощо.

Отже, у наш час до особливостей оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування вбивств, які вчиняються неповнолітніми можна віднести взаємозалежність рівня встановлення осіб, які вчинили даний вид злочину та його розслідування, від чіткої та ефективної взаємодії між підрозділами кримінальної поліції та слідства.

Одержано 01.10.2018

УДК 343.125.133(477)(075)

Уляна Олегівна ЗАЄЦЬ,

слухач магістратури Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Олександр Олександрович Юхно,

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ СЛІДЧИМ ПРИ ОБРАННІ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ

За дослідженням встановлено, що запобіжні заходи є складовою частиною заходів забезпечення кримінального провадження. В свою чергу мета та підстави застосування запобіжних заходів передбачено положеннями ст. 177 КПК України, а перелік видів запобіжних заходів наведено у положеннях ст. 176 КПК України, з яких найбільш м'яким видом запобіжних заходів є особисте зобов'язання, а найбільш суворим видом-тримання під вартою. Під час досудового розслідування запобіжні заходи застосовуються слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, або за клопотанням прокурора. Запобіжні заходи можуть застосовуватись й за клопотанням самого прокурора. При застосуванні будь-якого виду запобіжного заходу крім мети та підстав слідчому, прокурору необхідно враховувати й обставини, що передбачені положеннями ст. 178 КПК України. Запобіжні заходи можуть застосовуватись лише до певних учасників кримінального провадження – підозрюваного або обвинуваченого. Слід підкреслити, що під час зміни статусу учасника кримінального провадження (з підозрюваного на обвинуваченого), законодавець не вимагає повторного прийняття рішення про застосування запобіжного заходу. Разом з тим, такі пропозиції висловлювались у науковій літературі. Як вважає М. І. Капінус, якщо щодо підозрюваного обрано запобіжний захід у виді домашнього арешту або тримання під вартою, то відносно нового учасника – обвинуваченого, необхідно повторно обрати запобіжний захід. Така новела, на думку вченого, повинна стати важливою гарантією законності та обгрунтованості обрання та зміни запобіжного заходу [16, с. 295]. Проте, на нашу думку, вносити такі зміни до КПК України потреби немає, оскільки це збільшить процесуальні витрати й дублювання в роботі.

Усі запобіжні заходи застосовуються під час досудового розслідування лише за рішенням слідчого судді, а під час судового провадження, судом. Разом з тим, ініціювання рішення про обрання або зміну запобіжного заходу приймають участь слідчий та прокурор. З цією метою слідчий, прокурор складає клопотання про застосування певного виду запобіжного заходу, яке повинно відповідати вимогам ст.184 КПК України. Якщо

клопотання склав слідчий, він повинен його погодити із прокурором, який здійснює процесуальне керівництво за досудовим розслідуванням й, зокрема, у вирішенні питання про застосування запобіжного заходу. З цією метою він погоджує або відмовляє у погодженні клопотання слідчого. Під час вирішення даного питання прокурор уповноважений ознайомитись з усіма матеріалами, що дають підставу про їх достатність в тому числі для повідомлення підозри особі та для застосування запобіжного заходу, при цьому прокурор повинен перевірити законність одержаних доказів. З іншого боку усі запобіжні заходи застосовуються з метою забезпечення дієвості кримінального провадження. Разом з тим, правова природа запобіжних заходів проявляється у тому що вони мають свою специфічну мету, яка визначена у положенні ч. 1 ст. 177 КПК України, як забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам: 1) переховуватися від органів досудового розслідування та\або суду; 2) знищити, сховати або створити будь – яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення; 3) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні; 4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; 5) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується.

Крім мети застосування запобіжних засобів, у чинному законодавстві прямо визначено підстави їх застосування. Так, у положеннях ч. 2 ст. 177 КПК України вказано на такі підстави: 1) наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення. 2) наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснювати дії, передбачені ч. 1 ст. 177 КПК України. Разом з тим, як зазначено в пункті 1 Листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового провадження відповідно до КПК України», від 04.04.2013 № 511-55/3, що рішення про застосування одного із видів запобіжних заходів, який обмежує права і свободи підозрюваного, обвинуваченого, має відповідати характеру певного суспільного інтересу (визначеним у КПК конкретним підставам і меті), що незважаючи на презумпцію невинуватості, на практиці превалює над принципом поваги до свободи особистості. Застосування запобіжних заходів є різновидом процесуального примусу, що застосовується як тимчасовий захід. Під заходами кримінального процесуального примусу розуміються передбачені законодавством процесуальні засоби примусового характеру, що застосовуються в кримінальному процесі уповноваженими на це правозастосовними органами та їх представниками за наявності підстав і в порядку встановленому законом щодо обвинувачених, підозрюваних для попередження та припинення неправомірних дій цих осіб і, зокрема з метою успішного розслідування і виконання завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК України). На користь цього Ф. М. Кудін слушно підкреслює, що вторгнення в особисту свободу, обмеження прав не можуть бути безмежними, оскільки у такому випадку можлива трансформація примусу з правоохоронного заходу в знаряддя свавілля. У зв'язку з вказаним, процесуальні обов'язки, що передбачені положеннями ч. 5 ст. 194 КПК України, можуть бути покладені на підозрюваного на строк не більше двох місяців. У разі необхідності строк може бути продовжений за клопотанням прокурора в порядку, передбаченому ст. 199 КПК України. У той же час, є особливість їх застосування. Так, згідно із положеннями ч. 1 ст. 299 КПК України під час досудового розслідування кримінальних проступків не допускається застосування запобіжних заходів у вигляді: домашнього арешту, застави або тримання під вартою. Таким чином, застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні має комплексний характер, оскільки забезпечує виконання покладених на органи досудового розслідування та суду повноважень і чіткого виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на них процесуальних обов'язків. Процесуальне значення запобіжних заходів полягає в тому, що вони забезпечують належні умови проведення досудового розслідування, зокрема збору доказів та встановлення інших обставин кримінального правопорушення за допомогою чого створюються умови щодо реалізації завдань та мети конкретного кримінального провадження.

За результатами аналізу юридичної літератури та нормативно-правової бази, що стосується застосування заходів забезпечення кримінального провадження, та як їх різновидів – запобіжних заходів встановлено, що при цьому процесуальна самостійність слідчого дещо знижена. Тому, як вважає А. В. Пономаренко, незрозумілою видається позиція законодавця щодо позбавлення слідчого права самостійно обирати запобіжний захід у виді особистого зобов'язання, адже цей запобіжний захід є найбільш м'яким заходом примусу. Слідчі вимушені витратити багато часу, курсуючи між прокуратурою та судом, чекаючи на прийняття відповідних рішень. Це у свою чергу призводить до перевантаження слідчих, що суттєво впливає на якість досудового розслідування [1, с. 58–66], що ми підтримуємо. В той же час, на нашу думку, це в повній мірі стосується також й іншого такого виду запобіжного заходу, як особистої поруки, що також було б доцільним дозволити (а не ініціювати) обирати слідчому, але за погодженням з прокурором. Вказане стосується й обрання особистого зобов'язання за погодженням із прокурором, оскільки воно пов'язано з тимчасовим застосуванням процесуального примусу та обмеженням свободи пересування особи.

Список бібліографічних посилань: 1. Мироненко О. Ініціювання обрання запобіжних заходів у досудовому провадженні. *Вісник прокуратури*. 2014. № 12. С. 58–66. 2. Давыдов В. А. Заключение под стражу как мера пресечения. *Уголовное право и криминология*. 1978. С. 173. 3. Кудин Ф. М. Принуждение в уголовном судопроизводстве. Красноярск, 1985. С. 1. 4. Капинус Н. И. Процессуальные гарантии прав личности при применении мер пресечения в уголовном процессе. М., 2007. 418 с. 5. Про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України : лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 04.04.2013 № 511-550/0/4-13. *Закон і Бізнес*. 2013. № 16.

Одержано 12.10.2018

УДК 343.14

Анастасія Костянтинівна ЗАПОРОЖЕЦЬ,

курсант 4 курсу навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Валентина Володимирівна Крижна,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції
Національної академії внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДСТАВ ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Необхідною умовою здійснення конституційного принципу законності у кримінальному провадженні є правильно організована діяльність органів досудового розслідування, прокурора і суду щодо встановлення фактичних обставин кримінального правопорушення з метою досягнення об'єктивної істини. Законне і обґрунтоване прийняття рішення про закінчення досудового розслідування забезпечує реалізацію завдань кримінального провадження, які передбачено ст. 2 КПК. Тим самим законодавець зазначає, що саме дотримання правової процедури під час закінчення досудового розслідування є однією з основних гарантій захисту прав та законних інтересів учасників кримінального провадження [1].

Наразі набувають актуальності питання ефективності досудового розслідування з огляду на передбачену законом можливість його зупинення, дотримання прав особи в умовах зупинення досудового слідства та дізнання, вирішення інших завдань кримінального провадження.